

Underbilag c. til Bilag 10.

Den svenska häradsnämnden vid våra häradsrätter (underrätter) på landet har urgamle traditioner från den tid, då hela folket självt utövade rättsskipningen på tinget. Då detta av praktiska skäl snart nog torde hava erbjudit svårigheter, valde folket tolv män för utövande av sin domsrätt. Det är denna organisation, som än i dag lever kvar i nämndemansinstitutionen vid häradsrätterna. Dessa nämndemän äro lekmanadomare i ordets verkliga mening. De deltaga sålunda såsom *verkliga meddomare* i alla civila och kriminella mål som handläggas vid rätten. I brottsmål deltaga de sålunda både vid skuldfrågans afgörande och straffets utmätande. Innan dom eller utslag avkunnas, håller Rätten d. v. s. häradshövdingen såsom ordförande och de närvarande nämndemännen, av vilka minst sju måste vara närvarande för att rätten skall vara domför, en enskild överläggning, därvid varje nämndeman har rätt att säga sin mening. Visar sig vid överläggningen att nämnden är enhällig om sin mening, gäller denna, men däremot gäller häradshövdingens mening, så snart en nämndeman omfattar samma mening som häradshövdingen. Särskilt uti brottsmål händer det ibland att nämnden på dylikt sätt överröstar domaren, mestadels i sådane fall, där nämnden vill meddela en mildare dom än som skulle kunna erhållas, om annat strängare lagrum tillämpades enligt häradshövdingens mening, eller där nämnden vill fälla den tiltalade till ansvar, under det att häradshövdingen anser, att full bevisning ej föreligger.

Rent teoretiskt kan nämnden i dylika fall göras ansvarig för fel i domare-ämbetets utövning, därest sådant fel skulle föreligga, men det anses åligga häradshövdingen att fästa nämndens synnerliga uppmärksamhet på möjligheten av ett ämbetsfel och i praxis har mig veterligen aldrig kommit ifråga något rättsligt åtal emot nämndens ledamöter. Om nämnden överröstar den rättsbildade domaren, antecknar denna i protokollet regelmässigt sin avvikande mening.

Vid häradsrätterna handläggas vid tinget en mängd andra judiciella ärenden, såsom förordnanden av förmyndare, lagfart och inteckning i fast egendom m. fl. I dessa ärenden och i all andra mål lämna häradsnämndens medlemmar för häradshövdingen värdefulla upplysningar, grundade på nämndemännens kändedom om förhållanden och personer i orten.

At jurysystemet i brottmål icke i Sverige vunnit någon som helst anklang eller ens har ringaste utsikter att vinna stöd av något politiskt parti, beror otvivelaktigt på den folkliga sammansättningen av våra underrätter på landet och det stora förtroende dessa domstolar alltid åtnjutit inom hela vårt folk. Alla jurister äro ense om att införandet av jury i brottmål skulle vara en tilbakagång i stället för ett framsteg i svensk rättsutveckling. I verkligheten förhåller det sig naturligtvis så, att det är häradshövdingen som utövar det avgörande inflytande paa domens innehåll, eftersom han ensam representerer den juridiska sakkunskapen. Nämndens indflytande däremot är av mere psykologisk karaktär. Detta inflytande avhåller domaren från ett alltför formellt betraktelsesätt på de juridiska frågorna, och framförallt har tillvaron av häradsnämnden alltid ansetts och anses fortfarande vara en synnerligen värdefull tillgång för rättslivet genom den prägel av vederhäftighet och sund folklighet, som häradsnämnden skänkt våra underrätter. Sådanne tilgånger i en domstolsorganisation anse vi svenskar av ett oskattbart värde.

Stockholm, den 15. december 1930.

sign.: Ivar Lagercrantz,
Ledamot av Sveriges Advokatsamfund.